

Европейски съд по правата на човека

Českomoravská myslivecká jednota срещу Чехия
(Českomoravská myslivecká jednota v. the Czech Republic)

Жалба № 33091/96

Решение по допустимостта от 23 март 1999 г. на Трето отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 1 от Протокол № 1: защита на собствеността; **чл. 14 ЕКПЧ**: забрана за дискриминация при осигуряване на правата по Конвенцията

По въпросите от приложното поле на чл. 1 от Протокол № 1 държавите имат известна свобода на преценка. Когато законодателната власт не е надхвърлила границите на своята свобода на преценка, Съдът няма право да се произнесе дали съответните законови разпоредби представляват най-доброто от възможните алтернативни решения.

Фактите

Жалбоподател по делото е асоциация на ловците и пазачите на дивеч, регистрирана в Прага.

През 1948 г. частна къща и парцел в Прага 1 били национализирани от държавата, без на собственика да бъде заплатено обезщетение.

През 1949 г. имотът бил продаден на асоциацията-жалбоподател за 3 250 000 крони. Паричната реформа от 1 юни 1993 г. деноминирала кроната при съотношение 5:1.

На 20 юни 1991 г. правоприемниците на предишния собственик на имота предложили на асоциацията-жалбоподател споразумение за реституция съгласно чл. 5 от Закона за извънсъдебно възстановяване на права (“Законът за реституцията”). След като тя отказала, те предявили срещу нея иск пред Районен съд Прага 1. Съдът постановил, че асоциацията следва да сключи с ищците споразумение за реституция на имота, като приел, *inter alia*, че национализацията на същия е била неправомерна. Относно настоящата цена на имота съдът приел, че страните могат да разрешат въпроса с отделно споразумение.

Асоциацията обжалвала решението с аргументите, че неправомерността на национализацията не е била установена и че тя е придобила имота чрез законна покупко-продажба през 1949 г.

На 30 септември 1993 г. Общинският съд отхвърлил жалбата, като приел, че Законът за реституцията се прилага в случая, тъй като предишният собственик не е получил никакво обезщетение, и че асоциацията-жалбоподател не е изключена от приложното му поле. Съдът отбелязал също, че асоциацията търси

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

обезщетение за разликата в цената на имота, но не е уточнила претенцията си, нито е предявила насрещен иск. Можела да предяви отделен иск.

Асоциацията обжалвала това решение. Твърдяла, че не следва да връща имота, защото не е от юридическите лица, на които държавата е предоставяла имоти безвъзмездно.

На 30 декември 1994 г. Върховният съд отхвърлил жалбата, като приел, че Законът за реституцията е приложим в случая. Относно оценката на имота съдът посочил, че Законът за реституцията задължава правоимащия да обезщети задълженото да предаде имота лице за разликата между първоначалната и действителната цена на имота, но не конкретизира реда за това обезщетяване. Законът задължавал двете лица да сключат договор за предаването на имота, без непременно да уредят взаимните си претенции, които се подчинявали на общите правила за облигационните отношения.

Асоциацията подала конституционна жалба, като твърдяла нарушение от страна на националните съдилища на правата ѝ по чл. 11, т. 1 от чешката Харта на правата и чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията. На 1 март 1996 г. Конституционният съд отхвърлил жалбата като явно необоснована, позовавайки се на изводите на Върховния съд.

На 19 март 1996 г. експертиза определила действителната стойност на имота на 32 894 140 крони. На 14 октомври с.г. покупната цена от 650 000 крони, определена съгласно чл. 16, ал. 3 от Закона за правомощията на чешките държавни органи по Закона за извънсъдебно възстановяване на права, била платена на асоциацията-жалбоподател от Министерството на финансите в изпълнение на чл. 11 от Закона за реституцията.

Приложимо вътрешно право

Съгласно Закона за извънсъдебно възстановяване на права от 1991 г. (“Законът за реституцията”), когато правоимащо по него лице е било лишено от собственост съгласно законите за национализацията, приети в периода между 1945 и 1949 г., без съответно обезщетение, лишаването от собственост е неправомерно и то може да предяви искане за реституция, като се прилага редът на Закона за приватизацията.

Съгласно чл. 4 (1), задължени да възстановят собствеността са държавата или юридическите лица, владеещи имота към момента на влизане в сила на закона, с някои изключения.

Съгласно чл. 7 (4), в случай че стойността на имота се е увеличила до такава степен, че цената му, определена към момента на искането за реституция, надвишава значително първоначалната му цена, правоимащото лице разполага с избор дали да поиска парично обезщетение или предаване на имота. В случай, че правоимащият настоява за предаване на имота, той следва да обезщети задълженото да го предаде лице за разликата между посочените две цени. И двете цени се изчисляват съгласно действащите към момента на влизане в сила на Закона за реституцията подзаконовни актове.

Чл. 11 дава на физическите лица, задължени да върнат имот, който са придобили от държавата, правото да получат обратно заплатената цена.

Съгласно чл. 47(а) от Закона за прехвърляне на държавна собственост към трети лица от 1991 г. (“Закон за приватизацията”), в случай, че отнетото имущество не се намира в собственост или владение на някое от юридическите лица по чл. 1 от същия закон (държавните предприятия, държавните финансови

институции и други държавни или общински организации), обезщетенията се уреждат по Закона за реституцията.

Съгласно чл. 16 (3) от Закона за правомощията на чешките държавни органи по Закона за извънсъдебно възстановяване на права, всяка покупна цена, определена преди 1 юни 1953 г. следва да се счита за преизчислена в съотношение 5:1.

По отношение на правото

Асоциацията-жалбоподател се оплаква, че реституцията на имота в полза на правоимащото лице представлява фактическа експроприация на нейно имущество. Обезщетението, на което имала право, представлявало една петдесета от действителната цена на имота. Националният закон бил дискриминационен по отношение на асоциации и неправителствени организации. Позовава се на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията и по същество на чл. 14 от Конвенцията.

Правителството твърди, че асоциацията-жалбоподател не е изчерпала вътрешноправните средства за защита. Наред с предвиденото от Закона за реституцията право на възстановяване на покупната цена, съгласно същия закон тя можела да потърси от лицата с право на реституция разликата между цената на имота към момента на искането за предаването му и първоначалната покупна цена. Асоциацията-жалбоподател обаче не упражнила надлежно това право. В тази връзка правителството се позовава на изводите на Пражкия общински съд. Освен това, асоциацията не представила пред националните съдилища експертизата от 19 март 1996 г., изготвена за нейна сметка и оценяваща имота на 32 894 140 крони. Във вътрешното производство тя не поддържала и оплаквания за нарушение на принципа за адекватно обезщетение за загубената собственост и за дискриминация.

Като предвиждало връщане на покупната цена, наред с обезщетение за разликата в цената, националното законодателство осигурявало пълно възстановяване на вложените в имота средства.

“На Съда не се налага да разглежда въпроса относно изчерпването на вътрешноправните средства, тъй като жалбата е явно необоснована поради следните причини:

Съдът припомня, че “собствеността” по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията може да представлява както “налична собственост”, така и оценяеми активи, включително, при някои условия, вземания (виж решението от 23.11.1983 г. по делото [Ван дер Муселе срещу Белгия](#)¹, А.73, стр. 23, § 48).

Съдът счита, че асоциацията-жалбоподател е имала “собственост” по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1, макар и тя да е била възстановена на правоприемниците на предишния собственик. В продължение на около 45 години асоциацията-жалбоподател е владяла въпросния имот и е била считана за негов собственик от гледна точка на закона. При това, би било неразумно да се допусне, че една държава може да приеме закон, който да позволява реституция на добросъвестно придобита собственост и фактически да анулира *ab initio* договор за покупко-продажба на имот, избягвайки по този начин отговорността си за посягателство върху имуществените права по Конвенцията.

¹ Van der Musselle v. Belgium

Асоциацията-жалбоподател е изгубила правото си на собственост върху имота по силата на съдебните решения, постановяващи реституирането му в полза на правоприемниците на предишния собственик.”

Съдът припомня, че чл. 1 от Протокол № 1 по същество гарантира правото на собственост и съдържа три отделни правила. Първото има общ характер и установява принципа на мирно ползване на собствеността. Второто урежда лишаването от собственост и го поставя в зависимост от определени условия. Третото се отнася до контрола върху ползването на собствеността. Правилото, свързано с лишаването от собственост, визира актове, чрез които държавата или оправомощено от нея трето лице посяга върху конкретен обект на собственост в обществен интерес (виж решението от 5.05.1995 г. по делото *Ер Канада срещу Обединеното кралство*², А.316.стр. 15, §§ 29-30).

“По същество асоциацията-жалбоподател се оплаква от чл. 47(а) от Закона за приватизацията и разпоредбите на Закона за реституцията, от начина, по който са били приложени, и от твърдяната несправедливост, произтичаща от тях. Съдът счита, че тези оплаквания следва да се разгледат в светлината на първото изречение от първата алинея на чл. 1 от Протокол 1 (виж решението от 16.09.1996 г. по делото *Матос и Силва ООД и други срещу Португалия*³, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV).

За целта Съдът трябва да установи дали е бил постигнат справедлив баланс между интереса на обществото и изискванията за защита на основните права на индивида (виж решението от 20.11.1995 г. по делото *Пресос Компания Навиера АД и други срещу Белгия*⁴, А.332, стр. 23, § 38).

По въпросите от приложното поле на чл. 1 от Протокол № 1 държавите имат известна свобода на преценка. Когато законодателната власт е упражнила правото си да приеме закон, който според нея е във всеобщ интерес, възможното съществуване на алтернативни решения не води само по себе си до неоправданост на оспорваното законодателство. Ако властите не са надхвърлили границите на своята свобода на преценка, Съдът няма право да се произнесе дали съответните законодателни разпоредби представляват най-доброто решение (виж, *mutatis mutandis*, решението от 19.12.1989 г. по делото *Мелахер и други срещу Австрия*⁵, А.169, стр. 28, § 53).”

В настоящия случай правото на собственост на асоциацията-жалбоподател произтича от сделка, сключена през 1949 г. с държавата, която от своя страна е придобила имота чрез национализация без заплащане на обезщетение. През 1991 г. парламентът е приел законите за реституция и за приватизация, предвиждащи нова възможност за оспорване национализирането на собственост без обезщетение. Правоприемниците на бившия собственик са се възползвали от нея и са поискали реституция. Националните съдилища са установили, че предишният собственик не е получил никакво обезщетение, и са приели, че асоциацията-жалбоподател следва да възстанови имота на правоприемниците му.

За да се произнесе дали намесата в правата на жалбоподателя по чл. 1 от Протокол 1 е оправдана, Съдът придава особено голямо значение на конкретните обстоятелства, довели до приемането на Закона за реституцията. Целта на този закон е била да смекчи някои несправедливости, причинени от правни актове, несъвместими с принципите на едно демократично общество, което защита

² Air Canada v. the United Kingdom

³ Matos e Silva Lda and Others v. Portugal

⁴ Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium

⁵ Mellacher and Others v. Austria

правата на гражданите. Той има легитимната цел да гарантира законността при прехвърлянето на собственост. В него са заложили принципите на демократичното общество и той предвижда поправка на несправедливости, причинени в резултат на нарушаването им. При тези обстоятелства и предвид свободата на преценка на държавата, Съдът приема, че лишаването от собственост, от което се оплаква асоциацията-жалбоподател, е не само в интерес на първоначалните собственици, но също и в интерес на обществото като цяло.

Съдът отбелязва също така, че по силата на Закона за реституцията асоциацията-жалбоподател е получила заплатената от нея покупна цена. Освен това, съгласно чл. 7 (4) от Закона за реституцията тя е могла да претендира от реституираните собственици обезщетение за промяната в стойността на имота. Последните биха били задължени да компенсират възможната разлика между цената на имота към момента на искането за предаването му и първоначалната покупна цена.

“Накрая, относно разликата в третирането на асоциациите и неправителствените организации, от една страна, и държавните институции и организации, от друга страна, по отношение на положението им в процеса на реституцията, Съдът припомня, че чл. 14 от Конвенцията защитава срещу дискриминация, т.е. различно третиране без обективно и разумно оправдание, лица в “релевантно” подобно положение (виж например решението от 18.02.1991 г. по делото [Фредин срещу Швеция \(№ 1\)](#)⁶, А.192, стр. 19, § 60). Съдът обаче намира, че неправителствените организации не са съпоставими с държавните институции и организации и съответно настоящият случай не представлява дискриминация в нарушение на чл. 14.

Накратко казано, Съдът не счита, че чешките власти са надхвърлили свободата на преценка, предоставена им от чл. 1 от Протокол 1 към Конвенцията, или че приложението на националния закон към настоящия случай е довело до дискриминация срещу жалбоподателя.

От гореизложеното следва, че жалбата е явно необоснована по смисъла на чл. 35, т. 3 от Конвенцията и следва да бъде отхвърлена съгласно чл. 35, т. 4.

Поради тези причини, Съдът с мнозинство обявява жалбата за недопустима.”

⁶ Fredin v. Sweden (No. 1)